

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSUGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

BELMUNKATÁRSÁK: BALÓ JÓZSEF, BÁNYAI ÁRPÁD, BOGA KÁROLY, DORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN, SÓLYOM JÁNOS, SZENTGYÖRGYI LAJOS ÉS ZAJZON PÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számítatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiac-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

A gyakorló iskola s a gyakorlati kiképzés.

Az állami elemi tanítóképezdek tanterve, melyet a Nm. vallás és közoktatási Miniszter úr 1882-ben 3998 sz. a. kelt rendeletével kiadott, azon megjegyzéssel tétett volt közzé, hogy a négy éves tanfolyam bevégződése után „a szerzett tapasztalatok alapján esetleg kiigazítandó.”

A kiigazítás nem jelenti az épület lebontását s annak egészen más méretek szerint való újra építését, hanem a meglevőnek itt-ott mutakozó fogyatkozásai kijavítását. Sikertelen munkát végeznénk, ha a kiigazítások céljából olyan ideális, vagy költséges javaslatokat állapítanánk meg, melyeket a jelen viszonyok között megvalósítani nem lehet. Aztán bármely tanintézetre nézve is kívánatosabb egy már ismert és kipróbált tervezetnek fokozatos fejlesztése, mint a gyakori experimentálás és rendszerváltoztatás. Tapasztalásból tudjuk, hogy egy tanintézet szervezetének megbolygatása mindig bizonyos fokú zökkenéssel és akadással jár, mert mindannyiszor idő kell, míg közreműködő tényezők ismét úgy összeilleszkednek s a körülmények úgy alkalmazkodnak, hogy a munkában egymást ne akadályozzák. Különösen áll ez az áll. tanítóképezdekre nézve, melyekben a növendékek erejéhez és idejéhez képest tulságosan sok és különféle tantárgy van összehalmozva, és a hol annyiféle rendes és nem rendes tanerő közreműködése van igénybe véve. Tapasztalásból tudhatjuk másfelől azt is, hogy ha valamely tanrendszer egyik szakmakörnek igen kedvez, és valami tekintetben nagy előnyt biztosít, azt rendszerint csak a többiek rovására teheti. Már pedig az ép és egészséges szervezetben egyik tagnak sem szabad túltengésbe mennie.

A fennebb mondottakat tartom szem előtt, midőn a miniszt. tantervnek a gyakorlati kiképzést szabályozó részére vonatkozólag teszem meg igénytelen észrevételemet, s tapasztalataimból kifolyó javaslataimat.

A tantervnek „Vezérelvek” című szakasza végén ez áll: „A tanítóképezdei tanításnak a népiskolai tanítás előképének kell lenni. Ez okból állítatik minden tanítóképezde mellé úgynevezett gyakorló iskola, melyben a tanítónövendék az elméleti oktatás alkalmazását szemléli és gyakorolja.”

A gyakorló iskola tehát nem lehet egyéb, mint népiskola, — és pedig a lehetőleg mintanépiskola, már t. i. a mennyiben nem hátráltatja célja felé haladásában az a feladat, hogy egyszersmind gyakorló is,

tehát koronként próbálkozó szintere a kezdő tanítójelölteknek. A népiskolák a társadalomnak nem valamely külön rétege számára állanak fenn. Gazdag és szegény egyaránt oda küldi gyermekeit, mert arra a szellemi gymnasticára s azokra az alapot vető, elemi ismeretekre, a miket a népiskola ad a maga tanulóinak, mindenkinek szüksége van, akár földes úr lesz majd belőle, akár napszámos. A népiskola nem nevel sem urat, sem szolgát, hanem nevel embert. Ebből következik, hogy a népiskola nem lehet szakiskola, sem valamely tendentious irány szolgálata fel nem használható. De ebből aztán következik az is, hogy a gyakorló iskola sem foglalható le különleges célok számára s nem változtatható át egészen a kezdő tanítónövendékek palaestrájává. Mind a mellett, hogy úgynevezett gyakorló iskola, meg kell maradnia olyan elemi iskolának, mely mind a nevelés, mind az oktatás egyöntetősége s mintaszerű keresztülvitele tekintetében a lehetőleg egy színvonalon áll az ország legjobb népiskoláival.

A mint a népiskolai törvény 6 évessé tette a mindennapi iskoláztatás kötelezettségét, ebből önként következett az elemi iskoláknak is hat osztályukká fejlesztése. Igaz, hogy nem mindenütt sikerül, kivált a hol csak egy tanító van. Az volna a természetes állapot, hogy minden osztálynak meglegyen a maga külön tanterme és külön tanítója. Ekkor aztán lehetne teljes siker várni. De ez nálunk, fájdalom, még sokáig kegyes óhajtás marad. Az ország legtöbb népiskolája egy, legfennebb két tanerővel bír, s ezeket is alig tudja mindennütt elérhető állapotra juttatni. Ilyen iskolákba lépnek ki tanítójelöltjeink, tehát a képezdekből ilyen iskolák vezetésére kell őket a lehetőleg képesítnünk. Osztatlan népiskolával még a kitűnő tanítónak is sokkal nehezebb azt a célt elérni, a melyet az osztottal egy közepszerű tanító is elérhet. Ezek szerint a képezdeknek, ha a jelenben létező vagy létesítendő népiskolák számára akarják képezni tanítójelöltjeiket, nem lehet nélkülözniök az osztatlan gyakorló iskolát. A ki ennek vezetésére képes, az könnyen boldogul az osztott iskola bármelyik osztályával is. Azt, hogy a képezdek mellé két gyakorló iskola állíttassék fel, t. i. egy osztott s egy osztatlan, kívánni lehet ugyan, s érvelni is lehet mellette, de hogy ez a mi időnkben, a mi szegényes viszonyaink közt megvalósíttassék, ezzel a reménnyel, úgy hiszem, hiába kecsegtetnők magunkat. A tantervnek jelenleg célba vett javításánál tehát a kombinációba két gyakorló iskolát és több tanítói állomás rendszeresítését venni fel idő előtti dolog lenne.

A miniszt. tanterv a tanító növendékeknek gyakorlati képzésére vonatkozólag ezt mondja: „A tanítási gyakorlat megszerzésére a legelső lépés az olyan tanítás figyelmes megismerésében áll, mely ép azoknak a tanítási elméleteknek gyakorlati alkalmazását mutatja, a melyeket a növendékek a módszertanban, mint helyeseket és általuk is követendőket tanulnak.“ Ez ellen, úgy hiszem, megállható kifogást tenni nem lehet. Ez azonban két dolgot feltételez, először azt, hogy a gyakorló iskolának olyan tanítója van, a ki nem csak készültséggel, de hivatottsággal is bír a tanítói pályára, a kinek mind nevelésbeli, mind oktatásbeli eljárása mindannyiszor követendő például szolgálhat; másodszer azt, hogy a növendékek látogatási ideje úgy van beosztva, hogy sok időt tölthetnek a növendékek a tanév folytán a gyakorlóban a nélkül, hogy a képezdei tanórákról huzamosan kimaradnának s e miatt a szaktárgyak tanulásában érezhető hátramaradást szenvednének. Elméleti és gyakorlati képzés egyaránt fontos, de ez utóbbi fogyatékosága könnyebben és hamarabb helyre pótolható, mint az elméleti képzésnek, vagyis a megkívántató szakismeretnek hiányossága.

A gyakorlóra is talál az a paedagogiai proverbium, hogy a milyen a tanító, olyan az iskola. Az egész tanítói és tanári pályán aligha van fárasztóbb, kényesebb és nagyobb felelősséggel járó állomás, mint a gyakorló tanítóé. Neki minden esztendőben naponta meg kell írnia fél órától fél órára a munkatervet minden korosztály számára, hat osztályt kell tanítania, foglalkoztatnia és fegyelmeznie, tehát egy tanteremben egyszerre hat tanító munkáját kell végeznie és pedig úgy, hogy mintául szolgáljon, mert neki minden lépésére folyvást ügyelnek a bírálatra már rákapatott tanítónövendékek.

Ha a gyakorló tanító nem állja meg a helyét, s nem tud megfelelni nehéz feladatának, az ő iskoláján semmiféle pótszer nem segít. Helyettesíteni őt a tanítónövendékekkel felváltva, a kik magok is kezdők, nem sokat érne. Az is keveset lendíne az iskola nyomorúságán, ha a szaktanárok hetenként bejárnának egy-egy órán mintatanítást tartani, feltéve, hogy ők is tudnak hozzá. Hát azon túl, a hét többi tanóráiban ki folytatná, milyen tanításban részesülnének a gyermekek?! Ez az egész szurrogátum inkább csak arra szolgálna, hogy annál jobban kitűnjék a tanító gyarlósága, s mindannyiszor éreztessék vele — és pedig a növendékek előtt, — hogy „lám, így kellene tanítani, ha értenél hozzá.“ Tanítással foglalkozókat felesleges figyelmeztetnem, hogy mekkora paedagogiai vétség az, ha a tanító hitelét és tekintélyét tanítványai előtt megingatják, vagy éppen lerontják. Lehet, hogy van olyan képezde is, a melyben a gyakorló tanító nem képes nehéz feladatának teljesen megfelelni, s e miatt az intézet kénytelen segíteni magán a hogy tud, s rá van szorulva, hogy bejáró tanerőkhöz folyamodjék. De hát ez nem normalis állapot; abnormitást pedig nem szoktak normativumnak venni.

Ha azonban a gyakorló tanító hivatottsággal bíró szakember, a ki nehéz feladatának meg akar és meg is tud felelni, akkor mind a növendékekkel való helyettesítése, mind a szaktanárok úgynevezett mintatanítása nem csak felesleges, de káros. Ugyanis a tanítónövendékek magok is mástól várják a mintát; az ők tanításuk csak kísérlet és pedig némelyeknél minden rákészülés mellett is gyarlón sikerülő próbálkozás. Az elemi iskola tantárgyainak módszerét elméletileg tanulják a tanítónövendékek a módszertan tanárától, gyakorlatilag a gyakorló tanítótól. A szaktanárok mintatanítása vagy megegyez ezekkel, s akkor felesleges, vagy eltér tőlük, s akkor

csak zavar. Aztán meg a szaktanárok koronkénti egy órai tanítása ritkán lenne úgy beilleszthető az iskola tanmenetébe, hogy az hézagatlan folytatása maradjon az addig eltanultaknak, mert ehhez az lenne szükséges, hogy a szaktanár folyvást jelen legyen a gyakorlóban, hogy megismerje a gyermekek természetét, figyelemmel kísérje az illető osztálynak addig követett nevelése és tanítása módját, menetét és ismeretei készletét. Ezeknek tudása nélkül valószínűleg nem mintatanítás lenne az ő közreműködése, hanem újabb próbatanítás. Vagy vegye át az a szaktanár a gyakorló iskolában azt a tárgyat egészen, vagy bizza a gyakorló tanítóra egészen. A milyen visszas dolog lenne az, hogy a gyakorló tanító koronként álljon be a szaktanár órájára mintatanítást tartani, éppen ilyen lenne az megfordítva is. Aztán meg másképpen kell tanítani a 16—20 éves korú ifjakat, s másként a 6—10 éves gyermekeket. Az elemi iskola paedagogiáját és methodikáját nem elég csak elméletileg érteni, abba a tanítónak, úgy szólva, bele kell magát élni. A tanítónövendékekre nézve is hasznosabb egy módszert következetesen keresztül véve szemlélni, mint a különböző tanárok mindegyikének saját módszere módora, tanítási és fegyelmezési eljárása és sikere felett bírálatot tartani s azok közül válogatni. Ez az intézkedés könnyen elhathetné a rivalizálás magvát a tanári testületben, a mely aztán megzavarhatná az egyetértést és egymás iránti kölcsönös tiszteletet. Hadd munkálkodjék az a gyakorló tanító a maga műhelyében zavartalanul, mint annak mestere, viselje az eredményért a felelősség egész súlyát s élvezze a siker jutalmát osztatlanul.

Paal Ferencz.

(Folyt. köv.)

Nyelvünk fejlődése.*

A nyelv élő organizmus, mely folyton változik és fejlődik. E folytonos változásnak és fejlődésnek mindenki, a ki a nyelvet beszéli, öntudatlan és akaratlan előmozdítója. A nyelvbéli változások azonban csak apródonként, nagyon lassan és fokozatosan mennek végbe, úgy hogy hosszabb időköznek kell eltelnie, míg az újabb nemzedék nyelve a korábbiétől annyira eltér, hogy a különbség észrevehetővé válik.

Miben áll a nyelv fejlődése? Egyrészt folytonos romlásban, kopásban, pusztulásban, másrészt folytonos újulásban, gyarapodásban. A változás nem hagyja érintetlenül a nyelvnek egyetlen ízét sem; kiterjed nemcsak a hangokra és alakokra, hanem a szavak jelentésére és mondatbeli kapcsolataira is. A szavak hangtete idő folytán más alakot ölt; rendszerint megfog, de néha gyarapszik is. Az alaki elemek: a képzők és ragok szintén alá vannak vetve a hangbéli változásnak, megfogytokozásnak, sőt a teljes elpusztulásnak is; értelmük elhomályosul a nyelvtudatban, elavulnak, kikopnak a használatból, s újabbak, épebbek, életrevalóbbak lépnek a helyükbe. A fogalmak hordozói, a szavak, közül igen sok teljesen feledésbe merül, kihál a nyelvből, vagy pedig módosult, néha az eredetétől nagyon eltérő jelentéssel él tovább. A szófüzési módok közül is akárhány divatját mulja, szokatlanná, használatlanná válik s újabbnak ad helyet.

Igy hosszú idő folytán nagyon megváltozik a nyelv képe. Ha most az a XIII. századbéli jámbor pap, a ki a Halotti Beszédet írta, föltámadna és megszólalna a maga ódon nyelvében, hallgatói különös hangzásúnak találnák beszédjét és akárhány szavát nem is értenék meg. Cso-

* A kolozsmezei tanító-testület központi körének folyó évi április hó 9-iki gyűlésében tartott fölolvasás.

dálkozva hallgatnak, a mint Ádám *isemüköt* emlegetné, ki *feledéve*, hogy a mi *úromk*, isten *tilutá őt iggy fá gyimilcsétül*, mondván: „*Ísa ki nopun éndül oz gyimilcs-tül, haldálnék haldálál holsz.*“

De a mi régi magyarunk is nehezen ismerne rá a következőkben: *hamu, őszünk, maga, hatalom, hamis, iktat* — azon szavakra, melyeket ő így ejtett ki: *chomuv, isemük, mugá, hotolm, homus, jochtot*; azt meg épenséggel nem tudná elképzelni, hogy mit akarunk mi kifejezni az *állam, czím, társadalom, hangulat, emlék, fuvola, művész* stb. szavakkal.

A magyar nyelvnek történelmi kora a XI. században kezdődik. Európai életünk első századaiból, az Árpád-házi királyok korából kevés nyelvelék maradt ránk; összefüggő szöveg csak kettő: a Halotti Beszéd és a Königsbergi Töredék, s ezeken kívül a latin oklevelekben és krónikákban néhány száz magyar szó.

Más nemzetek sokkal régibb korig vihetik vissza nyelvük történetét, és sokkal több nyelveléssel díszelhetnek; mi szegények vagyunk, de nekünk ez a kevés is megbecsülhetetlen ereklye.

A XV. századból már több nyelveléket mutathatunk föl, milyen pl. a sz. Ferencz legendája és a régi magyar biblia; amaz az Ehrenfeld-kódexben, emez pedig a Bécsi, Münchener s az Apor-kódexben. Ettől fogva meg van irodalmunkban a folytonosság, s így módunkban áll nyelvünk fejlődését majdnem lépésről-lépésre figyelemmel kísérni.

Legrégibb nyelvelékeink arról tanuskodnak, hogy a magyar nyelv az Árpádok korában tompább hangzású és teljesebb volt, mint most. A mai a hangot akkor *o*-nak, az *o*-t pedig *u*-nak ejtették, pl. a *nap, parlag, patak* szavak így hangzottak: *nop, porlog, potok*, s a *por, pokol, homok* szavakat eleinte így ejtették ki; *pur, pukul, humuk*. Az *a* hangot nyiltabb ajakkal ejtjük ki, mint az *o*-t, ezt meg nyiltabbal, mint az *u*-t; tehát nyelvünk hangzása idő folytán úgy változott, hogy a zártabb rövid magánhangzók helyébe nyiltabbak léptek.

Arról is tanuskodnak nyelvelékeink, hogy sok hang, mely most rövid, egykor hosszú volt, pl. a mai *fekete, lelke, keze, kellene, lenne, menne, vesse* szavak régenté így hangzottak: *fehete, lelké, kezé, kellené, lenné, menné, vessé*. E rövidülés leginkább a szavak végén történt, s ennek az a magyarázata, hogy nyelvünkben a főhangsúly az első szótagra esik, azért ez rendszeren megmarad teljes épségében, míg ellenben a többi gyengébb nyomatékú szótag, különösen a főhangsúlytól legtávolabb eső utolsó könnyen elhanyagolódik. Ugyanez az oka annak is, hogy a régi magyar nyelvnek szövegi rövid magánhangzói idővel teljesen eltűntek. Hajdanában ugyanis minden szó magánhangzóra végződött; azt mondták pl. *álmu, holmu, útu, szerelmü. cserü, olyu, éhsége*, de ezek elvesztették végső magánhangzójukat, s most így hangzanak: *dlom, halom, út, szerelem, cser, oly, éhség*.

Más esetekben nem fogyott, hanem gyarapodott idő folytán a szavak hangteste. A mostani magyar nyelv a mássalhangzó-csoportokat a szó elején egyáltalában nem kedveli, s a szó végén is csak bizonyos csoportokat tűr meg; a régiek nem idegenkedtek ennyire a hangtorlódástól; nekik nem esett nehezükre azt mondani: *brát, krácsun, holm, orm, hotolm, fejedelm, árk, berk, titk*. De később, hogy a kiejtés kényelmesebb legyen, segédhangzót taldottak közébe, s lett: *barát, karácsony; halom, orom, hatalom, fejedelem, árok, berek, titok*.

A régi nyelvben nagy volt a divatjuk a kettős magánhangzóknak, pl. azt mondták: *keik, voár, jóáték, nyuárfa, tou, szomorou*; később a kettős magánhangzók egy-

egy hosszúvá vonódtak össze, s most azt mondjuk: *kék, vár, játék, nyárfa, tó, szomorú*.

Általában a nyelvnek egész hangbeli fejlődésében a könnyebb, kényelmesebb kiejtésre való törekvés nyilvánul. Ez az oka egyes hangok megrövidítésének vagy elejtésének, s egyes nehezebb ejtésű hangcsoportok egyszerűsítésének. Most, hogy az emberi beszédet fiziológiai alapon vizsgáljuk, s tudjuk, hogy a hangszervek minő munkát végeznek az egyes hangok képzése és az egyikről a másikra való átmenet alkalmával, teljesen érthető előttünk, hogy miért törekszik az ember egyes hangcsoportok elenyésztesére, bár e törekvése korántsem tudatos. A beszélő szervezet minden egyes hang képzése alkalmával bizonyos állást foglal el, s mihelyt más hangot akarunk képezni, a beszélő szerveket ismét más állásba kell hoznunk. Ha már most egymás után két olyan hangot kellene képeznünk, melyeknek képzése módja közt nagy az eltérés, tehát az egyikről a másikra való átmenet nehezebb, akkor inkább elhagyjuk az egyik hangot, s kárpótlásul tovább hangoztatjuk a másikat. Pl. a régiek azt mondták: *hitvel, örömvél, rúdvál. őrizjen, irgalmazjon*, de mi most elhagyjuk a *v*-t és *j*-t, s helyette hosszabban hangoztatjuk a megelőző hangot: *hittel, örömmel, rúddal, írizzen, irgalmazzon*. — Ugyanez a könnyebbségre törekvés volt az oka annak is, hogy a régi nyelvnek egy nehezebb ejtésű mássalhangzóját, a *ch*-t, a könnyebb ejtésű *h*-val helyettesítették, pl. a régi *chomuv, charmad* ma *hamu, harmad*-nak hangzik.

Azt is láthatjuk nyelvünk életében, hogy miként keletkeznek az u. n. alaki elemek: a képzők és a ragok, melyek a fogalomszavak alkotására és viszonyítására szolgálnak. A szóképzésnek és a szóviszonyításnak eredeti módja nem volt egyéb, mint a szóösszetétel. A módosítandó vagy viszonyítandó fogalmat kifejező szó mellé egy másik szót tettek, mely a módosítást vagy viszonyítást jelölte. A gyakoribb használatú módosító és viszonyító szavak aztán idő folytán elvesztették eredeti jelentésüket és önállóságukat, s mint valamely jelentés-árnyéklatnak vagy viszonyinak puszta jelei a fogalomszavaknak szolgáló függelékeivé váltak. A régiek pl. még így beszéltek: *járni hat, adni hat*, vagyis a cselekvés lehető voltát a *hat* igével jelölték; ez aztán később elvesztette önállóságát és mint puszta fogalommodosító szótag fűződött hozzá a módosítandó fogalomszóhoz: *járrhat, adhat*, sőt magánhangúakhoz járulva magánhangzója is elváltozott: *kelhet, nézhet*. A névragok eredetileg szintén önálló szavak voltak, melyeket úgy alkalmaztak, mint a mostani névutókat. Valamint most azt mondjuk: *fal mellett, víz alatt*, úgy mondták régenté: *ház benn, ház belől, ház belé*; ezek a külön határozó szók később egészen hozzacsatlakoztak a meghatározott szóhoz, vagyis ragokká váltak; mint ragok illeszkedtek a szó hangrendjéhez, hangtestük is megfogyott, s lett: *házban, házból, házba*. Azon önálló szavak melyekből ezek fejlődtek, máig is élnek ugyan a nyelvben, de ezen alaki elemek egészen el vannak tőlük szigetelve, vagyis a nyelvérzék előtt összetartozásuk tudata elhomályosult. Ép úgy nem érzi már a mi nyelvérzékünk azt sem, hogy a *háromszor, négyszer, ötször* szavak, végszótagja nem egyéb, mint a „sor, rend“ jelentésű *szer*, mely a *szertartás* szó előtagjaként ma is közkeletű; s nem érzi azt sem, hogy az *innenső, közbülső* szavak végén levő képző az *eső* szóból fejlődött: *innen eső, közbül eső*.

Ezen esetekben annyi mégis világos a nyelvérzék előtt, hogy e szavak két külön választható, bár nem egyenlő rangú részből állanak. Vannak azonban teljesen elhomályosult összetételek is, melyek annyira összeforrtak,

hogy a mi nyelvérzékünk egyszerű szavaknak tartja őket, de a nyelvelmélekekből kiténik, hogy összetételek. A *jámbor-t* hajdan *jámbor-nak* mondták, s ez meg *jó-ember-ből* lett; az *ünnep* régente *üdnep* volt, és jelentése: szent nap; *ismét* a régi nyelvben *is-megént*-nek hangzott; *hagyján* ebből lett: *hadd járjon*; végre *Erdély-t* a mi eleink *Erdő-elü-nek*, vagyis „erdőn túli vidék“-nek nevezték.

A szóképzők, melyek mint az imént néhány példában láttuk, önálló szavakból fejlődtek, hosszabb-rövidebb életűek. Helyük a szó végén van, azért hangtestük leginkább ki van téve a pusztulásnak, s ezzel együtt fogalom-módosító értékük is az elhomályosodásnak. Ha pedig a nyelvérzék előtt elhomályosodott annak a tudata, hogy mit jelent és mire való valamely nyelvbéli elem, akkor ez nem élő, nem működő része többé a nyelv organizmusának, hanem élettelen elem, mely a vele alakult szavakban átöröklődhetik ugyan a későbbi korra, de új életre, új működésre nem ébredhet többé. A magyar nyelvnek hosszú életfolyása alatt már számos képző lépett ilyenképen nyugalomba; nagy részükről csak a nyelvbuvár tudja, hogy valamikor éltek és működtek. A laikus a *metsz* szóban az *sz* hangnak, a *keres* szóban az *s*-nek képző voltát már nem képes fölismerni, míg ellenben élénken érzi, hogy az *adogat*, *szedeget*, *kapargál*, *keresgel* szavakban minő értéke van a *-gat*, *-get* és *-gál*, *-gél* szótagoknak. Azonban a folyton fejlődő nyelv nem lehet eléletrevaló alkotó elemek nélkül, azért gondoskodik róla, hogy az elhaltak helyébe mások, akár régiok, akár újak lépjenek. A régi *-am*, *-em* és *-dam*, *-dem* képző teljesen kiment a használatból, s helyét az *-alom*, *-elem* és *-dalom*, *-delem* foglalta el: így a hajdani *síram*, *gyötrem*, *hiedem*, *veszedem* helyett azt mondjuk: *síralom*, *gyötrellem*, *hiedelem*, *veszedelem*. Az *-at*, *-et* képző megmaradt ugyan sok szóban, de még többnek a végéről leszorította az *-ás*, *-és*, pl. ma már nem mondjuk, mint a régiok: *futat*, *hidegletet*, *romlat*, *hirtelenkedet*, hanem: *futás*, *hideglelés*, *romlás*, *hirtelenkedés*.

A romboló erő, mely a nyelvben folyton működik és különösen a szavak végét pusztítja, nem kiméli az olyan szóvégeket sem, melyek jelentős elemek (képzők, ragok). Most azt mondjuk: *teremté*, *veté*, *feledé*, *akarná*, *mondaná*; ezen alakok végéről lekopott egy jelentős elem: a személyrag, mely hajdanában ott volt, mert a nyelvelmélek tanúsága szerint a régiok így mondták: *terömtéve*, *vetéve*, *feledéve*, *akarnájja*, *mondánájja*. Ezen alakok megrövidítésében is a nyelvnek takarékoskodó szelleme nyilvánul, mely nem tűr semmi fölöslegest, semmit, a minnek szükségét nem érzi. Hajdanában szükség volt az idézett tárgyias alakok végén a személyragra, mert az alanyi alakok így hangzottak: *akarná*, *mondaná*; mihelyt azonban ezekből *akarna*, *mondana* lett, a tárgyias *akarnájja*, *mondánájja* alakok is ezzé rövidülhettek: *akarná*, *mondaná*, mert hosszú véghangzójuk eléggé megkülönböztette őket az *akarna*, *mondana* alakoktól.

De nemcsak a hangok és alakok, hanem a jelentések is alá vannak vetve a változásnak. *Aldomás* a régi nyelvben „áldást“ jelentett; *akaratos* annyi volt, mint „hajlandó, önkéntes“; a *marha* szó értelme általában „vagyon, birtok“ volt; *hős*-nek az „ifjú embert“ nevezték; *bitang*-nak a „zsákmányt“; *kellemetes* annyi volt, mint „szükséges, hasznos“; *jószág*-nak az „erényt“ nevezték; *ildomos*-nak az „okosat“; *bűnhődni* azt tette, hogy „vétkezni.“ Ezek a szavak más jelentéssel mai napság is közkeletűek. De a régieknek számos olyan szavuk is volt, melyek idő folytán teljesen kikoptak a használatból. Ma már senki sem használja a *forbátlani*, *himlet*, *lelemés*, *holval*, *törl-jt*, *elesztébb*, *lévzat* szavakat, melyek a régi

írások és könyvek elfakult lapjain olvashatók. A nyelv elég gazdag arra, hogy kincseinek egy részét kárba veszni engedhesse. Számptalan fogalom megnevezésére két-három, sőt több szava is van, s azért nem is érzi meg, ha ezek közül egyet-kettőt elveszt. A mire szüksége van, azt könnyen előteremtheti a maga erejéből, ha pedig erre nincsen érkezése, kölcsönözget a szomszédjaitól.

A szókölcsönzés jelentékeny tényezője minden nyelv gyarapodásának. A népek érintkeznek egymással; ezen érintkezések alkalmával megismerkednek olyan tárgyakkal és fogalmakkal, melyeket előbb nem ismertek; az idegen tárgyakat és fogalmakat magukévá teszik s nagyon természetes, hogy egyúttal ezeknek idegen elnevezését is átveszik. Az idegen szavak közül azok, melyek közkeletűekké válnak, lassanként annyira hozzásimulnak a nyelv hangidomához, hogy a nép, melynek ajkán forognak, nem is sejti idegen voltukat. Ki tudja pl. — ha csak nem tanulta, — hogy a *dolog*, *galamb*, *puszta*, *gyümölcs*, *gyöngy*, *hangya*, *árbocz*, *címer*, *példa*, *kaczér*, *zománcz*, *kandalló*, *gúny*, *gáncs* nem tősgyökeres magyar szavak, hanem a szláváságból, törökségből, latinból, németből, olaszból került indigenák, melyek azonban már annyira meghonosodtak nálunk, hogy egészen magyarszámba mennek. Volt idő, mikor a nemzeti hiúságnak zokon esett, hogy a nyelvbuvárok egyre több és több magyarnak tartott szóra rásütik az idegen eredet bélyegét. Pedig nincs okunk az idegen szavak miatt szégyenkezni; hiszen épen a legműveltebb népek nyelvében van legtöbb idegen szó, s a mi átvett szavaink is csak annak tanujelei, hogy tanultunk másoktól és előbbre haladtunk műveltség dolgában.

Minden idegenből került szavunk egy-egy érdekes műveltségtörténeti adat, sokszor bizonyítéka oly kulturális mozzanatnak, mely krónikákban és oklevelekben nincsen följegyezve. A nyelvből a hozzáértő kiolvashatja jó részét a magyar nép régibb műveltségtörténetének, mert a szavak hiteles tanúi annak, hogy az egyes műveltségi tárgyakat és fogalmakat, vagy ezeknek egész csoportjait kiktől és mikor sajátítottuk el. Nyelvünk eredeti szókincese arra vall, hogy eleink az őskorban vadászatból és halászatból éltek, de ezenkívül ismerték már a legszűkebb mesterségeket is, legalább a fonást és a szövést. Tovább menve azt vallja nyelvünk, hogy a magyarok a honfoglalást megelőző korban a Volga tájékán hazamosabb ideig éltek egy török nép, a csuvasok szomszédságában, s ezektől tanulták el az állattenyésztést és a földművelést. Azután kiolvashatjuk nyelvünkben azt, hogy a honfoglalás után őseink a pannóniai szláváságtól (a szlovénektől) vettek további oktatást a földművelési és gazdasági dolgokban; ettől a néptől tanultak többféle mesterséget; ez állami életük és közigazgatásuk berendezésére is hatással volt; s a magyaroknak keresztény hitre térítésében szintén kiváló része volt a szláváságnak. És egyetlenegy krónikában vagy oklevélben sincs megírva, de régi nyelvünk világosan bizonyítja, hogy a latinbetűs írásra olaszok, még pedig Velence-vidékiek tanították eleinket. Azonban messze vezetne, ha mind ezeket részletesen ki akarnám fejteni.

Rövid felolvasásom célja nem volt egyéb, mint néhány példában bemutatni azt, hogy miképp fejlődött a magyar nyelv. A mivel én itt kicsiben és felszínen járva foglalkoztam, azzal foglalkozik a nyelvtudomány nagyban és behatóan. Főadata: kikutatni a legapróbb részletekig a nyelv életének, fejlődésének minden mozzanatát, és — a mennyire a nyelvben nyilatkozik — vizsgálni népünk lelki életét, világnézetét, logikáját és művelődése történetét.

Szinnyei József.

EGYESÜLETI ÉLET.

A tanítóképző intézeti tanárok országos egyesületének közgyűlése augusztus 17—19 napjain folyt le Budapesten az akadémia kis termében Péterffy Sándor elnök s felváltva Hetyei Gábor alelnök vezetése alatt. A közoktatási kormányt Lévy Ferencz osztálytanácsos képviselte. Az aug. 17-én d. u. 5 órákor kezdődőleg tartott előértekezlet a tárgysorozatot állapította meg következőképen: 1. Elnöki megnyitó. 2. Titkári jelentés. 3. Pézntári jelentés. 4. A tisztikar megválasztása. 5. A közgyűlésre kitzűtött tételek megvitatása, u. m. a) a tanítóképző-intézetekbe való felvétel és a felvételi vizsgálatok; b) a gyakorló iskola szervezete és a gyakorlati képzés; c) a tanítóképesítő vizsgálatok. 6. Indítványok.

A közgyűlés első napján aug. 18-án Péterffy Sándor megleghangu megnyitója után, melyben a király születési évfordulójáról is megemlékezett, Szathmáry György orsz. képviselő indítványára elhatározta a gyűlés, hogy a tárgyalást 10 órákor megszakítja és testületileg résztvesz a király születése alkalmából a belvárosi plebánia templomban tartandó hálaadó istentiszteletben. Ezután Péterffy S. elnök üdvözölte Lévy Ferencz miniszter. osztály tanácsost, mint a kormány képviselőjét; Lévy F. az üdvözölő beszédre válaszólag kijelentette, hogy a vall. és közoktat. miniszter a legnagyobb figyelemmel kíséri a tanító-képezdei tanárok működését. Az ő kötelessége, hogy a gyűlés tárgyalásait meghallgassa. Szív-ből kívánja, hogy az itt kifejtett eszmék a népoktatás ügyének hasznos szolgálatokat tegyenek.

A beszéd után Lévy elfoglalta az elnöki emelvényen a számára kijelölt helyet, Nagy László titkár pedig megkezdte gondos utánjárással szerkesztett terjedelmes jelentését. Ebből feljegyezzük a következőket:

A képző-intézeti tanárok egyesületének eszméjét Gyertyánffy István vetette fel először 1871-ben. Azóta többen foglalkoztak a kérdéssel, de jelentékenyebb lépés a cél felé 1886-ban történt az által, hogy a dévai tanári testület megindította a „Magyar tanítóképző“ című közlönyt, melynek 1888. febr. 15-ki számában Regézi József újra felvetette az egyesülés eszméjét.

1889. április 16-án létesült végre a „Tanítóképző intézeti tanárok országos egyesülete“, melynek alapszabályait a miniszter 1889. július 7-én megerősítette. Az egyesület központi választmánya igyekezett a tagok számát szaporítani. Jelenleg van 220 tag, a kik között állami intézeti tanár, illetőleg tanító és tanítónő 180, felekezeti 21, róm. kath. hitoktató 1, kir. tanfelügyelő 13. népiskolai tanító 4, van egy orsz. képviselő is, Szathmári György.

A jelentés rámutat arra, hogy Magyarországon 685 tanítóképző tanár van s így az egyesület még nem részesül kellő pártolásban. Az egyesületnek hivatalos közlönye a Déván megindult „Magyar tanítóképző“, mely ez év elejétől fogva a fővárosban jelenik meg.

A titkári jelentés után a felvételi vizsgálatok kérdése került tárgyalás alá.

Deák Lajos maros-tordamegyei tanfelügyelő előre bocsátván, hogy a tanítóképzés nálunk még nem emelkedett azon fokra a melyen annak állani kellene s hogy e hiányon az által lehetne segíteni, hogy ha a növendékek több előkészülettel lépnének a képezdekbe, ajánlja elfogadásra a következő határozati javaslatot:

A közgyűlés felkéri a vall. és közokt. minisztert méltóztatásuk törvényhozási úton intézkedni arról, hogy a magyar állam területén tanítóképző-intézetbe csak olyan tanuló vétessék fel, a ki valamely közép (gymnázium és reáliskola), polgári és felső népiskola 4 osztályát végezte, tehát összesen 8 évi tanfolyamot nyilvános jellegű iskolában végzett s annak igazgatóságától minden törvényszabta tantárgyból legalább is elégséges osztályzatot kitüntető hiteles bizonyítványt képes felmutatni.

Felvételi vizsgálat ne legyen, hanem a tanítóképző igazgatója köteles minden ujonnan belépő tanulót egészsége és testi épsége szempontjából az intézet orvosa által, hangja és zenei hallása szempontjából pedig az intézet szaktanára által megvizsgáltatni és annak alapján a felvétel, vagy fel nem vétel kérdését eldönteni. Olyan növendék, a ki 15. életévet be nem töltötte vagy 20 évesnél idősebb, a képezde első osztályába fel nem vehető. Állami tanítóképzőbe a megfelelő osztályba, tanuló csak olyan képezdeből vehető át, mely 4 tanfolyammal, gyakorló iskolával bir, melyben az állami tanítóképző-intézetek részére érvényben levő tantervnek megfelelő mértékben tanítják az összes tantárgyakat. Csekélyebb hiány fenforgása esetén az illető hiányosan tanított vagy épen nem tanított tantárgyból kivételesen külön felvételi vizsgálat engedélyezhető az átlépni szándékozó ifju részére.

Továbbá minthogy a felsőbb leányiskolák tanterve az 1887-dik évi 28.994. sz. a. kiadott rendelet alapján kapcsolatba hozott a tanítóképző-intézeti tanfolyamokkal és minthogy a tanítónői új állások szaporodása és a rendszerint üresedésbe jutó tanítónői állomások száma nem áll arányban az e tekintetben már elért évi produkcióval, intézessék felterjesztés a miniszter úrhoz, hogy kegyeskedjék azon viszonyt vagy megszüntetui, vagy egyesületünk véleményének kegyes meghallgatása után részletesen szabályozni. A gyűlés több oldalu megvitatás után előadó javaslatát elfogadta.

Aug. 19-én a gyűlés első tárgyát a képezdei tanterv módosítása képezte. Kapi Gyula soproni tanítóképezdei igazgató adta elé a kérdést. Érezte mindenki, hogy mily sok oldalu megfontolást kíván e kérdés czélszerű megoldása; ezért többen szólottak hozzá. Eltérő nézetek fejlődtek ki, de abban mindenki megegyezett, hogy a képezdek tudományos színvonalát emelni kell s a gyakorlati képzésre nagyobb súlyt kell helyezni.

Mint általánosan elfogadott tételeket megemlíthetjük a következőket: 1. A tanítóképző intézetek általában négy évfolyamuak legyenek, illetőleg a három évfolyamuak négy évfolyamuakká tétessenek. 2. A tanterv módosításának alapjául fogadtassék el az 1882. csztendőben 3998. sz. a. a 4 éves tanfolyamu tanítóképző-intézetek számára kiadott tanterv. 3. Helyes a tantervnek azon alapfelfogása, hogy tanítóképzőink alapszervezetüket tekintve, úgy nevelő, mint szakintézetek legyenek: de általános hibája a tantervnek, hogy benne az általános és szakképzés közötti viszony nincs helyesen, és szabatosan megállapítva. A tanterv módosításának tehát első általános feltétele legyen, hogy állapíttassék meg az általános és szakképzés között szükséges viszony célirányosan és pontosan. Ezen elvek szem előtt tartása mellett felmerültek a következő általánosabban helyeselt nézetek:

Az általános képzés az alsó három osztályban lehetőleg fejtessek be, a szakképzés fokozatosan emeltessek úgy, hogy a negyedik év túlnyomóan arra fordítassék. Az elméleti és gyakorlati paedagogiára, a magyarnyelvre, zenére és énekre több órát kell fordítani a földrajzot a III-dik osztályban is kell tanítani. A történelem főleg mint művelődés történet tanítandó. A heti órák száma ne legyen több 33 ó.-nál.

A magyar nyelven kívül egy másik nyelvet még tanítani kell a képezdekben s ez a mi körülményeink között leginkább a német lehet.

Felmerült az a nézet is, hogy egyes vidékeken a német nyelv helyett talán valamelyik más nemzetiségi nyelvet kellene tanítani; de ez a felfogás nem nyert többséget.

Egyébiránt általában megjegyezzük, hogy a gyűlésnek a tanterv módosítására vonatkozó tárgyalása inkább csak bizalmas eszmecsere jellegével birt. A végleges megállapodást megelőzi a tanterv részletes kidolgozása, melylyel a gyűlés a választmányt megbizta.

„A gyakorló iskola és a gyakorlati kiképezés“ című

tételt Peres Sándor adta elő. Erre nézve a következő tételket fogadta el a gyűlés.

1. Minden tanítóképző intézetnek legyen a képzővel szerves kapcsolatban álló gyakorló iskolája. 2. A gyakorlóiskola legyen osztatlan, de rendeztessék be úgy, hogy tetszés szerint osztottá lehessen alakítani s e célra legyen a főterem mellett egy esetleg két melléktér. 3. A gyakorlóiskolai tanítói állás emelendő az által, hogy ezen állásra csak olyan tanító alkalmaztassék, a ki valamely népiskolában néhány évig kitünően működött; továbbá tétessék a gyakorlóiskola tanító fizetése egyenlővé a rendes tanárokéval.

A „Tanképesítő vizsgálatok” című tételt Arányi Antal iglói tanítóképezdei igazgató adta elő. E kérdés több oldalú megbeszélésénél is sok egymástól eltérő nézet fejlődött ki. Ezek közül csak azt említjük meg, hogy némelyek azt ajánlották, hogy a harmadik év végén egy alapvizsgálat kellene tartani az addig elvégzett tárgyakból s az alapvizsgálaton nyert osztályzatot fel kellene venni a tanítói oklevélbe a nélkül, hogy a növendék a tanképesítő vizsgálaton az illető tárgyakból további vizsgálatot tegyen.

Helyszüke miatt csak a közös megállapodást jegyezzük fel: 1. Alapvizsgálat nem szükséges, de ügyelni kell arra, hogy az év végén tartandó osztályvizsgálaton egy tárgy se maradjon el s minden növendék feleljen minden tárgyból.

A tanképesítő vizsgálat a negyedik évfolyam bevégeztése után tartandó. Magánuton készült tanulók ezentul csak az esetben tehetnek tanképesítő vizsgálatot, ha legalább a középiskola négy osztályát elvégezték és ezen kívül a képezdei osztályvizsgálatokat is időnként megelőzőleg leteszik. Az érettségi vizsgálatot letett jelölteknek nem kell osztályvizsgálatot tenni, de a tanképesítőn a többiekkel együtt kikérdezendők. A tanképesítő vizsgálatot mint eddig a nyilvánossági joggal bíró tanítóképző intézetek tanári kara végzi a kormány ellenőrzése mellett.

Az elvi tételek letárgyalása után tiszteletbeli tagokat választott a gyűlés. Ezek a következők: Csáky Albin gróf közokt. miniszter, Berzeviczy Albert államtitkár, Brassai Samuel, Ballagi Mór, Firczak Gyula, Gáspár János, Gönczy Pál, Gyertyánffy István, Heteyi Gábor, Karsay Sándor, Mayer István, Szász Károly, Szvorennyi József.

A tisztikar következőleg alakult meg: Elnök lett Péterffy Sándor. Alelnökök: Heteyi Gábor, Mócsy Antal. Főtitkár: Nagy László. Titkár: Sztankó Béla. Pénztáros: Komáromy Lajos. Felelős szerkesztő: Nagy László. Szerkesztőtársak: Heteyi Gábor, Herrmann Antal. A választmány 42 tagból áll. Ezután az indítványokra került a sor. Heteyi Gábor indítványára kimondta a gyűlés, hogy ne fizessen képesítési díjat az a növendék, a ki ott tesz képesítő vizsgálatot, a hol a képezdét végezte. A választmány a következő indítványt terjesztette a gyűlés elé: A segédtanítónők anyagi helyzete tétessék egyenlővé a segédtanárokéval, továbbá a képezdei igazgatók igazgatói díja számíttassék be a nyugdíjba. Elfogadták.

Péterffy Sándor indítványozta, hogy a képezdei zene, rajz, torna és gyakorló iskolai tanárok fizetésének a rendes tanárokéval való egyenlősítése érdekében a közgyűlés Csáky Albin miniszterhez emlékiratot terjesszen fel. Elfogadták. Hasonlóképpen elfogadták azt az indítványt is, hogy a képezdei tanárok állomása ezentul pályázat útján töltsék be. A kérvényeket a tanári karhoz küldjék s az hármat jelöljön ki s kinevezés végett terjessze fel a közoktatásügyi miniszterhez.

A tárgysorozat végén Lévy Ferencz min. oszt. tanácsos kijelentette, hogy a közgyűlés tanácskozásairól örömmel fogja értesíteni a miniszteriumot, mert a közgyűlés tanácskozása oly magas színvonalon mozgott, hogy becsületére válik az egyesületnek.

Ezután a közgyűlés, elnök indítványára köszönetet szavazott Eötvös Loránd bárónak az akadémia elnökének, hogy az akadémiát átengedte tanácskozási helyül.

Ezzel a tanítóképző intézeti tanárok közgyűlése véget ért.

A magyarországi tanítók IV. egyetemes közgyűlése
f. év augusztus 20—23 napjain folyt le Budapesten a Vigadó nagy termében Szathmári György országgyűlési képviselő s felváltva Lakics Vendel társelnök vezetése alatt.

Augusztus 20-án az előértekezletet Lakics Vendel, mint végrehajtó-bizottsági elnök nyitotta meg. Azután Bősörményi Mihály korelnök vezetése alatt megválasztották elnöknek Szathmári György országgyűlési képviselőt, társelnöknek Lakics Vendel végrehajtó-bizottsági elnököt. Az előértekezlet ezután Szathmári György elnökle alatt megválasztotta az alelnököket és jegyzőket stb. Alelnök lett: Schneider István, Vass Mátyás, Schenk Jakab. Jegyzők lettek: Dr. Göcz József, Schwetz Vilmos, Ember János, Sziklai János.

Az egyetemes gyűlés naplója szerkesztőjének Somlyai Józsefet kiáltották ki. Az egyetemes gyűlés jótékonyági szakosztálya elnökei lettek: Tóth József és Gyertyánffy István; a nőnevelési szakosztály elnökei: Verédy Károly és Zirzen Janka. A kisdidnevelési szakosztály elnöke: Hagara Viktor és Dömötör Géza.

Az előértekezlet a szervezkedés után a gyűlés tárgysorozatát állapította meg.

A közgyűlés első napján aug. 21-én csütörtökön Szathmári György elnök egy eszmékben gazdag beszéddel nyitotta meg a gyűlést.

Erre Kárfi Titus min. tanácsos, mint a közokt. miniszter képviselője, a miniszter nevében üdvözölte a közgyűlést tartalmas beszéddel. Gerlóczy alpolgármester, a főváros nevében mondott üdvözlőt.

Ezután megkezdődtek a tárgyalások.

I. Tétel. (aug. 21-én, csüt.) „A magyar nyelv tanítása a magyar és nem magyar ajkú népiskolában, kiváló figyelemmel a nemzeti szellem ápolására.” Előadó: Láng Mihály.

Az előadó előre megegyezett Zollich Károly, Koncsek Lajos és Schön József hozzászólókkal s így közösen állapították meg a gyűlés elé terjesztendő határozati javaslatot, mely itt következik:

Határozati javaslat. Előterjeszti az előadó-bizottság.

A magyar nyelvnek a magyar és nem magyar ajkú iskolában való sikeres tanítása a tanítótól, az iskolai életnek irányt adó kormánytól, valamint az iskolai étellel szoros viszonyban élő társadalomtól függ. Ennélfogva javaslatunkat e három főszempontból állapítottuk meg.

A) Az iskola teendői.

I. Általános elvek. 1) A magyar nyelv tanítását a magyar és nem magyar ajkú népiskolák első osztályában kell megkezdeni és a mindennapi iskola 6-ik évfolyamában bevégezni. 2) Az ismétlő és alsófokú ipariskolák tanítási nyelve, kizárólag a magyar nyelv legyen. 3) A tanítás minden tárgya eszközül szolgáljon a magyaros gondolkozás és beszéd gyakorlására; ennélfogva szükséges, hogy minden tankönyv a leghelyesebb magyarsággal és a gyermek értelmi fokának megfelelően legyen szerkesztve.

II. A tanításra vonatkozó feltételek.

1) A tanító lelkét hassa át a magyar nemzeti szellem. 2) Minden tanító a magyar nyelv- és irodalomban hivatásának megfelelő képzettséggel bírjon. 3) A képzőintézetek csak azon tanító-jelölteket nyilvánítsák a tanítói pályára képesítetteknek, kik az 1.- és 2-ik pontban megemlített feltételeknek teljesen megfelelnek.

III. A tanításra vonatkozó elvek.

a) A magyar tannyelvű iskolában.

1) Azon módon, a hogy a gyermek a szülői házban tanulta meg a magyar beszédet, kell az iskolának is folytatnia, tudniillik szemléltetve tárgyakon és eseményeken, beszélgetve, biztatva és bátorítva. 2) Ugyanazon oktatási elvek, melyek a többi tantárgynál irányadók; nevezetesen: az ismertről az ismeretlenre, a könnyebbről a nehezebbre stb., a nyelv tanításánál is követendők. 3) A fogalmazást és az olvasottak és hallottak szabad elbeszélését, mint a nyelvfejlesztés leghatalmasabb eszközeit már az első osztálytól kezdve mindvégig rendszeres tantárgyként kezeljük. 4) A szorosan vett nyelvtan, a midőn a szavaknak egymáshoz való viszonyait, különböző értékenket, mint különálló tagot, vagy mint a mondat tagját ismertetjük, a harmadik osztályban kezdődik, holott az első és másodikban csak a szemléltethető szavaknak jelentését (tárgy, milyenség, cselekvés) érzékeltetjük. 5) A nyelvtani tananyagot úgy kell felosztani, hogy abból még a 6-ik osztályra is jó rész jusson. 8) A nyelvtani szabályokat inductiv fejtegetéssel a gyermekekkel állapítjuk meg. 9) A nyelvtani szabályok soha sem tehetik egymagukban a kikerészt, elmondás vagy osztályozás tárgyát. 10) A helyesírást, fokozatonként kell a nyelvfejlesztéssel, a nyelvi sajátságok megismerésével egyidőben megfigyeltetni, megbeszélni és végrehajtását szigorúan követelni.

b) A nyelvtanításnál követendő elvek a nemzeti szellem ápolására való különös figyelemmel.

1) Költemények tárgyalása és könyv nélkül való megtanulása (szavalás). 2) A fogalmazás alapját az alsó osztályokban közmondások, vallásos és erkölcsös énekek lemásolása, szótagolása stb. tehetik; a felső osztályokban a nemzeti történet, a népelet sajátos magyar jelenetecik tegyek.

c) A tanításra vonatkozó elvek a nem magyar tannyelvű elemi iskolákban.

1) A magyar nyelvű beszédgyakorlatot az anyanyelvi tanítás alapján már az első osztályban kezdjük meg. 2) A magyar beszédet lehetőleg minden tárgy tanításánál kell gyakorolni. 3) A mit a tanító a gyermek anyanyelvében megértetett, azt magyar nyelven alaposan be kell gyakorolni. 4) A tanítás célja az, hogy a gyermek a magyar beszédet elsajátítsa; rossz úton jár ezért minden tanító, a ki azt véli, hogy néhány magyar szó, mondat, vers vagy dal begyakorlásával már eleget tett ezen irányú kötelességének. 5) A tanító egy-egy félóra vagy egész órában csak annyi új kifejezést vagy szót tanítson, a mennyit a tanítottak ismétlése mellett alaposan be is gyakorolhat. Helytelenül cselekszenek azon tanítók, kik előleges gyakorlás nélkül a szótárban foglalt szavak betanulását feladják. 6) A mi az egyik félórán az osztatlan iskolában a tanítás anyagát képezte, annak leírását a következő félórára hallgatolagos foglalkozásul adjuk fel. 7) A beszéd-tanítással párhuzamosan halad a magyar írás, illetve fogalmazás tanítása is, hogy a gyermek mindazt, mit élőszóval tanult, írásban is kifejezni képes legyen. 8) Csak az a tanító taníthatja a magyar nyelvet sikkerrel, a ki magyarul jól tud (Lásd a tanítóról szóló elveket.) 9) A tanító a szóhangok, szótagok, szók és mondatok tiszta kiejtésére nagy figyelmet fordítson. Csak az a gyermek beszél örömet magyarul, a ki a magyaros kiejtést is elsajátította. 10) A nem magyar ajkú iskolában az olvasókönyv a magyar beszéd tanításának legfőbb eszköze; ennek nyelvezete, beosztása feleljen meg a beszéd-tanítás szabályainak, úgyszintén legyen alkalmas a nemzeti szellem ápolására is. 11) A beszédhez készütség, gyakorlat is szükséges. Hogy ezt elérjük, a felső osztályokban némely tárgyat magyarul tanítunk. 12) Az iskolai foglalkozások előtt, ezek között vagy végén gyakrabban előforduló cselekvéseket, figyelmeztetéseket, megszólításokat magyar nyelven mondjuk. 13) A játékokat magyar nyelven rendezzük; a test-

gyakorlatot magyar vezényszóval tanítsuk. 14) A magyar dalok tanításával a magyar nyelvet és nemzeti szellemet hathatósan terjesztjük; épen ezért szükséges volna a magyar szellem fejlesztésére különösen alkalmas dalokat összegyűjteni. Olyan dalokat tanítsunk, a melyeket a nem magyar ajkú vidéken lakó s nem a mi iskolánkba járó gyermekek is örömmel dalolnak. Ilyen fülbemászó, kedves dalokban a magyar dalirodalom gazdag.

B) A kormány feladata.

1) A kormány illetékes kezei útján hasson oda, hogy a tanítóképző intézetek csak azon tanítójelölteket képesítsék a tanítói pályára, kik a magyar nemzeti szellem terjesztésére elég biztosítékot nyújtanak s a magyar nyelvet úgy szóban, mint írásban teljesen birják. (Lásd a tanítókra vonatkozó feltevételeket.) 2) A tanító-képzőintézetek tanári testülete fordítson különös gondot arra, hogy a növendékek működésük megkezdésekor a magyar nyelvnek hazánk bármely népiskolájában való sikeres tanításához szükséges önállósággal birjanak. 3) Minden tanítónak birnia kell azon nép nyelvét, a mely nép gyermekeit a magyar beszédre tanítani akarja.

C) A társadalom feladata

1) A társadalom támogassa az iskolát anyagilag és erkölcsileg. 2) Úgy a magyar, mint nem magyar ajkú vidéken lakó hazaszerető polgárok és hatóságok támogassák a tanítót hazafias törekvéseiben. Budapest, 1890. évi augusztus hó 21-én Láng Mihály, Zollich Károly, Schön József, Koncsek Lajos.

E határozati javaslatot a gyűlés elfogadta.

II. Tétel. (aug. 21. csüt.) „A tanítói állás biztosítása s a tanítók szolgálati viszonyainak szabályozása (szolgálati pragmatika) különös tekintettel a tanítói oklevél értékére.”

Előadó: Peres Sándor. Közöljük ennek javaslatát, valamint a Bánya Lajosét, mint hozzászólóét.

Peres S. javaslata:

1) Az egyetemes tanítógyűlés a tanítók jogainak és kötelességeinek tüzetes és szabatos meghatározását (a tanítók szolgálati pragmatikájának megalkotását) jogállamokban idején valónak s a tanítók, szülők, iskolai hatóságok, a magyar nemzeti népnevelés és a magyar állam érdekében szükségesnek tartja. E határozatát, a kezdeményező lépéseket kérve, hódoló tisztelettel a magas közoktatásügyi kormány elé terjeszti.

2) Az egyetemes tanítógyűlés 7 tagú bizottságot küld ki azon utasítással, hogy, tekintve a tanítók szolgálati viszonyait szabályozó törvényeinket s főhatóságaink intézkedéseit és a jelenlegi egyet. tanítógyűlés idevonatkozó határozatait s felhasználva az orsz. középiskolai tanáregyesület s a tisztviselők orsz. egyesülete által kiadandó szolgálati pragmatikákat, a közvetlen államfelügyelet alatt álló el. iskolai tanítók szolgálati pragmatikájának tervezetét — megjelölve ebben a közvetett áll. felügyelet alatt levő el. isk. tanítók szolgálati szabályzatára vonatkozó főbb eltéréseket — készítse el, adja a nyilvánosság elé s esetleg kiigazítva terjeszse, ha csak lehet már a legközelebb tartandó egyetemes tanítógyűlés, vagy ha ez több év múlva tartatnék, ennek nagy végrehajtó-bizottsága elé a további eljárás céljából.

3) A népoktatás vallás-erkölcsi, állami és nemzeti nagy céljainak megvalósulása első sorban a néptanítók milyenségétől függ. E minőségi foknak egyenlővé tétele s emelése érdekében — hálásan ismervén el a magas közoktatásügyi tarmánynak ez irányú bölcs intézkedéseit — az egyetemes tanítógyűlés hódoló tisztelettel kéri a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi. m. kir. miniszter urat, hogy addig, míg a tanítók szolgálati pragmatikája megalkottatnék:

a) Kegyesen intézkedjék, hogy minden tanítóképző-intézetünk egyenlő fokú qualificatiót nyújtson s a kifogástalan

hazafias irány mellett magyar tanításvizsgáló legyen, hogy a felvételi vizsgálatok s a tanítóképzés mindenütt szigorúbb legyen és tegye a tanítói oklevelet a magas kultuszminisztérium egyenlő értékűvé a középisk. érettségi bizonyítványokkal. *b)* Méltóztassék az iskolaszékek s gondnokságok hatásköréből törölni s a kir. tanfelügyelők hatáskörébe utalni a következőket: a tanterv és órarend jóváhagyása, pontos megtartásának ellenőrzése, a használandó tankönyvek helybenhagyása, annak elrendezése, ki melyik osztályt tanítsa, a tanítás s nevelés sikerének bírálása, általában az iskola és a tanító paeagogikai felügyelete és a szülők s tanítók közt fenfőg pánszokban való elsőfoku itélés. Ily irányu intézkedésekre a felekezeti iskolák főhatóságait is méltóztassék felszólítani. *c)* Mint a törvényvel ellenkezőt, kegyeskedjék megtiltani azt, hogy bármely iskolaszék, gondnokság próbatanítás tartására vagy különleges vizsgálat tevésére és személyes megjelenésre kötelezze az állomásra pályázó, tanítói oklevéllel bíró egyéneket. *d)* Kegyeskedjék a magániskolai tanítók viszonyát annyiban rendezni, hogy ők is rendes fegyelmi eljárás alatt álljanak, de félévi előleges felmondás nélkül semmi esetben se legyenek elbocsáthatók a magas minisztérium által jóváhagyott közíg. bizottsági itélet nélkül. *e)* Méltóztassék intézkedni, hogy minden hazai tanító tegyen a tanfelügyelő előtt oly esküt s oly eljárás mellett, minőt s milyen mellett a közvetlen állami felügyelet alatt levő el. isk. tanítók tesznek. *f)* Kegyeskedjék elrendelni, hogy a segédtanítókat ne, a rendes tanító, hanem az iskola közvetlen előjárósága, vagy az iskolaszékek számára kiadott utasítás 8. §-a értelmében a kir. tanfelügyelő alkalmazza.

Bányai Jakab javaslata. 1. A IV. egyetemes tanítógyűlés szükségesnek és czélzerűnek találja, hogy a tanító jogait és köteleseit határozottan körülíró, minden félreértést és félremagyarázást kizáró, szolgálati szabályzat alkottassék.

2. Alkottassék első sorban szolgálati szabályzat a létező törvények és rendeletek keretén belül.

3. Ezen szabályzat kidolgozásával a IV. egyetemes tanítógyűlés kebeléből kiküldendő bizottság bizassék meg, mely bizottságban a különféle jellegű iskoláknál működő tanítók egyenlő számarányban képviselve legyenek.

4. A magyar néptanítók jogos és méltányos óhajait magában foglaló szabályzat kellő indokolással ellátva a nagyméltóságú közoktatásügyi m. kir. ministeriumhoz fölterjesztendő.

5. Az alkotandó szabályzatban a IV. egyetemes tanítógyűlés következő elveket kívánja érvényesíttetni: *a)* Hogy a tanító belső önállóság fokára emelkedhessék, nem elég, ha folytonos önképzés és munkálkodás által ezen cél elérése felé törekszik, hanem szükséges, hogy minden irányban külső önállóságra tegyen szert. *b)* Azért a jelen törvények keretén belül alkotandó szolgálati szabályzat csak ideiglenes jellegű munkának tekintendő, mely addig is, míg oktatásügyünk gyökeresen reformáltatik, egy részt kellemetlenségek, félreértések és surlódások megszüntetésére szolgál, másrészt érvényre juttatja azon elvet, mely szerint a tanító bármily jellegű iskolánál működjék is, élethossziglan alkalmazottnak tekintessék. *c)* A IV. egyetemes tanítógyűlés oktatásügyünk gyökeres reformálását óhajtván, a reformálással kapcsolatban csak oly szabályzatot tart az oktatásügyre jónak és üdvösnek, mely egységes iskolaszervezetten alapul és a tanítót minden nem szakférfi illetéktelen beavatkozásától megóvjá és úgy intézkedik, hogy a tanító hivatalos ténykedése fölött csak tanítói oklevéllel bíró egyén mondhasson jógérvényes véleményt vagy itéletet. *d)* Az iskola első sorban állami intézmény, a tanító ténykedéséért az állami szakközegnek felelős. *e)* A bármelyjellegű iskolaszékek az iskola belső, szellemi életére sem közvetet, sem közvetlen befolyást nem gyakorolhatnak, működésük adminisztratív természetű; az iskola beléletébe való illetéktelen beavatkozásuk a törvény szigorával büntetendő. *f)* A tanítót a szakfelügyelő hármass candidatiója alapján a közoktatási kormány

nevezi ki. *g)* A tanító fegyelmi ügyeiben a szakfelügyelő elnöklete alatt alakult szakbizottság itél. A bizottság tagjait a közoktatási kormány nevezi ki. A bizottság tagja csak tanítói oklevéllel bíró egyén lehet.

6. A IV. egyetemes tanítógyűlés a tanfelügyelői kinevezéseknél a szakszerűség elvét kívánja érvényesíttetni, s azon óhajának ad kifejezést, miszerint ezen tanfelügyelői hivatalok betöltésénél a gyakorlati oktatás terén maguknak érdemet szerzett néptanítók nagyobb figyelemben részesüljenek, az alkotandó szabályzatban ez elv irányadóul szolgáljon.

7. A tanítói fizetés minimuma, a fizetés pontos kiszolgáltatása, az ötdévi pótlék szolgálati szabályzatban oly értelemben szerepeljen, mint azt nemcsak a hazai tanítószáz zóme, de a népnevelésnek jól felfogott érdeke is kívánja.

8. A tanítónak az államkormányhoz és annak szakközégekhez való viszonya a szolgálati szabályzatban részletesen és szabatosan körülírandó.

9. A népoktatásügyünk reformálását involváló szabályzat kidolgozására szinte az említett bizottság küldessék ki, mely bizottság a kérdés alapos és beható tanulmányozása után munkálatát a legközelebbi egyetemes tanítógyűlés elé terjesztendő.

10. A tanítói oklevél értékre nézve mondja ki az egyetemes tanítógyűlés, hogy a tanítói oklevelet, minden oly állások elnyerésénél, hol az 1883. évi I. t. cz. erejénél fogva az érettségi bizonyítvány felmutatása szükséges, az érettségi bizonyítvánnyal egyenlő értékűnek kívánja tekinteni. Az egyetemes tanítógyűlés ezen óhajának a közoktatásügyi kormányhoz intézendő kérelemben ad kifejezést.

Péterffy Sándor indítványára a gyűlés kimondta, hogy a javaslatok adassanak ki a IV. egyetemes gyűlés kebeléből kiküldendő országos bizottságnak oly czélből, hogy az a javaslatokból oly munkálatot készítsen, melyet a kultuszministerhez lehessen felterjesztetni.

III. Tétel. (aug. 22. péntek.) „Az állami szakszerű tanfelügyelet szervezése, tekintettel a néptanítók előléptetésére.“ Előadja: Dr. Havas Gyula besztercze-naszódmegyei tanfelügyelő.

A kérdéshez többen szólottak. A gyűlés a Józsa Mihály brassói tanító javaslatát fogadta el.

El javaslat a következő:

Mondja ki a IV. egyetemes tanítógyűlés, miszerint:

1. Az állami szakszerű tanfelügyelet szervezését a hazai népnevelés- és tanügy helyes módon való fejleszthetése, a néptanítói állás tekintélyének emelése érdekében elodázhatlan égető szükségnek tartja.

2. Hogy a szakfelügyelet helyesen keresztül vihető legyen, a IV. egyetemes tanítógyűlés kívánja a tanítók általános műveltségi színvonalának és szakképzettségének emelését; e czélből a képzőintézetekbe való léphetésre legalább hat középtanodai osztálynak végzése kívántassék meg.

3. A szakszerű tanfelügyelet szerveztessék a következő három fokozattal: *a)* helyi, *b)* járási és *c)* megyei tanfelügyelet.

4. A helyi felügyeletet minden igazgató-tanító saját iskolájára nézve a tanítóttestülettel egyetemlegesen gyakorolja; legközelebbi felsőbb hatóság a járási tanfelügyelő.

5. Iskola-igazgatókul csak oly okleveles tanítók nevezhetők ki, esetleg választhatók meg, kik szakképzésűek mellett legalább 5 évig mint gyakorlati tanítók működtek valamely nyilvános népiskolánál.

6. Az igazgató hatásköre s a többi tanítóhoz való viszonya szabályzandó.

7. Az igazgató tanító jelentéseit a járási tanfelügyelőhöz terjeszti be.

8. Az iskolaszékek és gondnokságok hatásköre tisztán adminisztratív teendőik végzésére szorítandó, meghagyván ne-

kik a tanítóválasztás jogát oly módon, hogy a választást a megyei tanfelügyelő hármasságának által kijelölt folyományok közül a járási tanfelügyelő elnöke mellett eszközölje. Az iskolaszékeknek és gondnokságnak hivatalból tagja legyen az igazgató tanító, azután minden öt tanítóig egy tanító, de bevélezhető akárhány.

9. A jelenleg fennálló iskolalátogatói rendszer föltétlenül megszüntetendő, a már kinevezett iskolalátogatók állásuktól fölmentendők s a megye minden járására nézve egy-egy járási tanfelügyelői állás szervezendő, mely állásokra jelöltek lehetnek azon tanítók, kik a gyakorlati tanítás terén kitűntették magukat.

10. A járási tanfelügyelő kötelessége a járási területén levő minden elemi népiskolát évnegyedenként legalább egyszer alaposan megvizsgálni s észleleteiről a megyei tanfelügyelő utján a miniszteriumhoz szakszerű jelentést tenni.

11. A járási tanfelügyelő, mint önálló tisztviselő, az állam pénztárából állásának megfelelő fizetést húz, iskolalátogatók alkalmával utiköltségekben és napdíjban részesül.

Felettes hatósága a megyei tanfelügyelő.

12. A szakszerű tanfelügyelet harmadik, illetve első személye a megyei tanfelügyelő. Ilyenek csak azon járási tanfelügyelők vagy iskola-igazgatók sorából nevezhetők ki, a kik az általános műveltség és külön szakvizsga letétele mellett mint ilyenek legalább 10 évig gyakorlatilag működtek s ezen működésük ideje alatt az emberekkel élni-tudás, föl- és lefelé igazságos és pontos eljárás tekintetében képességet tanúsítottak.

13. A megyei tanfelügyelő hatáskörébe tartozik a megye területén levő felső nép-, polgári- és kereskedelmi szakiskolák és tanítóképződek közvetlen felügyelete és az összes iskolák adminisztratív teendőinek intézése.

13. A megyei tanfelügyelői szakvizsgálat tárgyait és módosításait időről időre a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter szabályrendeletileg állapítja meg.

15. A megyei tanfelügyelő elnöke mellett a járási tanfelügyelők együtt képezik a megyei tanügyi tanácsot, mely minden tanügyi kérdésben dönt; határozatai a miniszternél megfellebbezhetők.

16. A megyei tanügyi tanács évnegyedenként egyszer, a szükséghez képest többször is ülést tart s ezen tanácskozmányok alapján szerkesztendők a miniszteriumhoz terjesztendő, az egyes iskolák és tanítói kar működéséről szóló jelentések.

17. A megyei tanfelügyelők a népiskolai munka lehetőleg ellenőrzésének biztosítása céljából országos testületet szerveznek s a népoktatási tanügyet illető kérdéseket évenként tartandó gyűléseikben megvitatják.

18. A jelesebb megyei tanfelügyelők előléptetéseket hívtassanak meg első sorban a közoktatási miniszteriumba, mint miniszter- vagy osztálytanácsosok.

19. A járási tanfelügyelőt az arra érdemes tanítók sorából a megyei tanfelügyelő hármasságának, a megyei tanfelügyelők alá rendelt iskolák igazgatói sorából a vármegyei főispán hármasságának kijelölése alapján a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter nevezi ki élethossziglan.

20. Fejezze ki az egyetemes tanítógyűlés legforróbb hálóját Csáky Albin gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltóságának Magyarország néptanítói iránt többféle képen, de különösen az által tanúsított jó indulatáért, hogy a tanfelügyelők kinevezésénél a néptanítók előléptetésére figyelemmel lenni kegyeskedett. s kérje az egyetemes gyűlés e tárgybeli javaslatának meghallgatását és szentesítését.

IV. Tétel (pént. auguszt. 22.) A tanítók anyagi helyzete. Előadó: dr. Bokor József.

Előadó tételei a következők: 1) Hívja fel az egyetemes gyűlés a törvényhozás figyelmét a tanítók anyagi helyzetének halaszthatatlan rendezésére. 2) A fizetés minimumá-

nak megállapítása az ötödéves korpótlékkal együtt az I—III. egyetemes- és az 1889-ki végrehajtó-bizottsági nagy gyűlés határozmányai alapján eszközöltessék. (Lásd a Család és Isk. 1889. évf. 13. számát). 3) A tanítók előlépése a népoktatás csokján maradt szervezetének kiegészítésével szabályszerűen biztosíttassék. E javaslatot a gyűlés elfogadta.

V. Tétel (pént. aug. 22.) „A népiskolai tanterv módosítása, tekintettel az osztott és osztatlan népiskolákra.“

Előadó: Sebestyén József, Adjuk első sorban előadó nézetét a mint következők:

A) Általános határozat.

Külön tanterv lenne készisendő a) az osztott, b) az osztatlan iskolák részére,

a) Az osztott népiskola tanterve. Az osztott népiskola tanterve maradjon a mostan is érvényben levő, melyben a következő módosítások lennének eszközzendők;

1. A tantervből az emlékezés gyakorlása törlendő, mert a növendékeknek a versek megtanulása, földrajz, történelem, természetrajz- és tan, sőt szám- és mértan tanulásánál erre elég alkalom adatik, mert éppen az emlékezés gyakorlásán alapszik a tanulásnak legnagyobb része.

2. A számtanból a tizedes törtek már a IV-ik osztályban volnának tanítandók, mert a közönséges törtek alapfogalmainak megszerzése után az egész számok és tizedes törtekkel végrehajtandó műveletek között lényeges különbség nincs, s azok elsajátítását a gyakorlati élet is elősegíti.

3. A természetrajz tanítása, minthogy az a beszéd- és értelemgyakorlatok rendjén már az I-ső és II-ik osztálynak is tárgya volt, s a mint a tapasztalat bizonyítja, a természeti tárgyak leírása iránt a gyermekek már kicsiny koruktól fogva érdeklődnek, a III. és IV-ik osztályban, mint külön tárgy folytonos szemléltetés utján rendszeresen tanítandó és bevézendő lenne.

4. Szükséges, hogy az embertan több figyelemben részesíttessék s az egészségtannal kapcsolatban az olvasókönyv alapján taníttassék.

5. A nyelvtan az olvasmány tárgyalás kiegészítő részét képezze a fősúly nem a szabályok és kivételek bemagolására, hanem a helyes beszéd, gondolkodás fejlesztése és a fogalmazás gyakorlására fordíttassék.

b) Az osztatlan iskola tanterve.

1. Az osztatlan népiskolák tanterve a tanítandó anyag minimumát foglalja magában, s úgy legyen körülírva, hogy azon a még gyakorlatlan tanító is minden útbaigazítás nélkül magát tájékozassa. Az igazán szükséges a csupán hasznostól határozottan elkülönítendő. A fősúly az írás, olvasás, számolás és fogalmazásra fektetendő, mert a gyakorlati élet kívánalmainak ezek felelnek meg.

2. Az I. osztály számára előírott tananyag az I. és II. osztály között osztandó fel.

3. Az olvasókönyv úgy szerkesztendő, hogy a nyelvtani haladásnak megfelelően.

B) A tanfolyamok beosztása.

1. Mind az osztott, mind az osztatlan népiskolákban a tankötelezettség (tudniillik a mindennapi) 9 évre lenne kiterjesztendő, s így az ismétlő iskola jelen alakjában, mint céljainak meg nem felelő, törlendő lenne.

2. Mind az osztott mind az osztatlan népiskolákban a tankötelezettségi tanfolyam 2 körre osztandó fel, úgy mint;

a) Első kör, mely az I—IV. osztályt foglalja magában s az osztott iskolákban a tananyagot úgy dolgozza fel, hogy a gymnasium, polgári iskola és más hasonló rangú intézetek I-ső osztályára képesítsen.

Az osztatlan iskolákban pedig megállapítandó, hogy a növendékek melyik osztályból léphetnének be az előbb megnevezett tanintézetek I-ső osztályába.

b) A második kör az V—IX. osztályokat foglalná magában és szaktanfolyamszerű jelleggel lenne felruházandó, mely a növendékek továbbképzésén kívül a helyi, vagyis hivatás-szerű körülményekre is tekintettel lenne, vagyis az osztatlan népiskolákban a földmívelés és állattenyésztésre, az osztott pedig az iparra és kereskedelemre.

C) Az idő beosztása.

Az I. kör iskoláját szeptember elsején kezdené és június hóban végezné.

A II. kör november 1-től áprilisig iskolázna, hogy hivatás-szerű életmódját is folytathassa.

D) Tankönyvek.

Az osztott iskolában a jól szerkesztett tankönyvek szükségesegek, az osztatlan népiskolából azonban kiküszöbölendők lennének, a tanítás középpontját az olvasókönyv képezné, a tanmenet a beszéd- és írásgyakorlat és az olvasmány-tárgyaláson alapulna, melyhez alkalmas vezérkönyv lenne kiadandó.

E) Indítvány.

A nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz intézzen a IV. egyetemes tanítói közgyűlés felterjesztést, hogy úgy az osztott, mint az osztatlan népiskolák tan- és munkatervét, a hazai tanító-egyesületek meghallgatása folytán nyilvános pályázat rendjén készíttesse el.

E tételeket kiegészítik a Schmidt Boldizsár tételei:

Schmidt B. nézete az, hogy az el. iskolában az erkölcsstanra nagyobb figyelmet kell fordítani, a kézügyesítő munkát tanítani kell s fel kell venni az irálytant, mint tantárgyat.

A mi a magyar nyelvtan tananyagának elrendezését és beosztását illeti, az egyes osztályokban nagyon célszerű volna azt úgy beosztani, hogy a harmadik osztály tananyagát az egyszerű mondat, a IV. osztályét az egyszerű és bővített mondat (a beszédre szeltekkel) — az V. VI. osztályét pedig az összetett mondatok köre képezné, különös gondot fordítva — már a III. osztálytól kezdve a foglalkozási gyakorlatokra és a helyesírásra.

A történelem tanításánál nemcsak a politikai, hanem a művelődés történeti eseményeket is kellene tanítani és azért kívánatos, hogy a tantervben a történeti tananyag között a legfontosabb találmányok és felfedezések — a leányiskoláknál pedig a történelemben kimagasló nők életrajzai is föl legyenek sorolva. A tanterv jelölje meg, miféle hazai állatokat és növényeket, melyek az életben hasznuk vagy kártékonyaságuk által kiválóan érdemlik figyelmünket és mely ásványokat kell bemutatni és leírni a III. és IV. osztályban, hogy a szerzők ennek megfelelő olvasmányokat vehessenek föl. Az 5., 6. osztály tananyagában föl kellene sorolni azon növényeket és állatokat, melyek külföldön és más éghajlat alatt fordulnak elő, de ipar és kereskedelem tekintetéből ránk nézve fontosak.

A reális. u. m. földrajz, történelem, terményrajz és természettan az osztatlan — és két tanítóval bíró népiskolákban ne szerepeljenek, mint külön tantárgy, hanem az olvasókönyvben vonzó olvasmányok alakjában vétesseken föl, hogy a gyermekek az olvasmányok tárgyalása alapján jussanak a legszükségesebb közhasznú ismeretek birtokába.

A Sebestyén többi állítását magáévá teszi hozzászóló.

A gyűlés a két javaslatot, mint egymást kiegészítőt együttesen fogadta el.

VI. Tétel. (Szombat aug. 23). „Az iskolai tankönyvek s ezek bírálatának kérdése“

Előadó: Hoffmann Mór. Tételei a következők:

1. Hogy a tankönyvecskék mentől jobbak és célszerűbbek legyenek, szükséges ezeknek szigorú és szakszerű bírálata. 2. Azért a magas tanügyi kormány által életbe léptetett bírálati és engedélyezési rendszer tovább is fentartandó. 3.

Hogy azonban a bírálat igazságos és produktív legyen, bírálják meg a népiskolai tankönyveket az erre kiválóan hivatott szakférfiak s oly elemi tanítók, a kik az oktatás és tankönyv-irodalom terén maguknak érdemeket szereztek. 4. Ez okból neveztessenek ki ilyenek kultagokul a közoktatási tanácsba. 5. Hogy azonban, a tankönyv szerzője is véleményt mondhasson, adassék ki a bírálat és engedélyezés céljából benyújtott könyv egy szaktudósna, ki azt a tudomány szempontjából és egy paedagogusna, ki azt a módszer szempontjából ítélje meg, a bírálatok pedig, ha azok a benyújtott könyvet elvetik, adassanak ki a szerzőnek, hogy észrevételeit megtehesse, mielőtt a közoktatási tanács véglegesen határozná. E pontokat a gyűlés elfogadta

VII. Tétel. (Szomb. aug. 23). „A tanítói közszellem fejlesztése az általános és kötelező megyei tanító-testületek szervezése s az egyetemes tanító-gyűlések állandósítása által.“

Előadók: Sudy K. János, ki a tanítói közszellemről és György Aladár, ki a magyarországi tanítók országos bizottságának szervezéséről szól.

A Sudy K. János javaslatának lényege ez: A kormány az egyetemes tanító-gyűlések szükségességét mondja ki.

A megye minden tanítója, tekintet nélkül arra, hogy milyen jellegű iskolában működik, tagja az általános egyletnek. A tagok az egyletben tevékeny részt venni kötelesek. A felekezeti tanítók az egyházhatóságok kívánatára felekezeti egyleteket alkothatnak. Tartassék minden harmadik évben egyetemes gyűlés. Alakítson az egyetemes gyűlés egy 50 tagból álló végrehajtó-bizottságot, melynek fele a fővárosi kartársakból, másik fele a vidéki tanító-egyletek tagjai közül lesz választandó. E pontokat a gyűlés kevés módosítással elfogadta.

György Aladár javaslata, a magyarországi tanítók országos bizottságának szervezetére:

1. A IV-ik egyetemes tanítógyűlés Budapest székhellyel, 10 rendes s 10 póttagból álló országos bizottságot küld ki oly feladattal, hogy határozatainak végrehajtásáról és az V-ik egyetemes tanítógyűlés előkészítéséről gondoskodjék s ezenkívül a hazai tanítóegyesületek képviselőinek lehetőleg évenként való összehívása, állandó országos tanítói irodának létesítése, az országos jellegű tanítói egyesületek között összekötötés alkotása, a tanítókat általában érdeklő ügyek felkarolása, a népoktatást érdeklő törvényhozási s hatósági intézkedések megvitatása s más erkölcsi tényezők által a magyarországi tanítók között hatósági, nemzetiségi s felekezeti különbség nélkül minél nagyobb összetartást igyekezézzék létesíteni.

2. A magyarországi tanítók országos bizottsága a IV. egyetemes tanítógyűlés által megválasztott tagokból azonnal megalakul, a volt végrehajtó bizottság ügyiratait s az egyetemes tanítógyűlés rendező bizottságának pénztárát s iratait átveszi. részletes ügyrendjét a jelen pontozatok keretén belül megállapítja, a még le nem bonyolított ügyeket azokkal egyetértőleg elintézi.

3. Az országos bizottság megválasztott tagjainak működése csak lemondás, halálozás, Budapestről elköltözés vagy az által szünik meg, ha a tag három ülésről igazolás nélkül elmaradt. A megüresedett helyek betöltéséről a bizottság javaslatára a tanítók évi nagygyűlése gondoskodik, egészen új bizottságot csak új egyetemes tanítógyűlés szervezhet. Oly tagok, kik tényleg népoktatási tanintézetekben nem működnek, legfeljebb 10-en lehetnek. A Budapestben létező országos tanítóegyesületek elnökei a bizottságnak hivatalból tagjai.

4. A bizottság vezetése alatt álló országos iroda, valamint a bizottság elnöksége is az összes tanügyi hatóságokkal, a hazai tanító-egyletekkel s a nyilvánosság más közegeivel az egyetemes tanítógyűlések nevében érintkezik, a

napi sajtóban a magyarországi tanítószág nevében szerepel, a fontosabb ügyeket azonban — ha az idő engedi — a tanítók évi nagygyűlése elé terjeszti. Ezek a nagygyűlések szabály szerint május havában hivandók össze Szent-István napjára s előre megállapított napi renddel, úgy, hogy azt az egyes tanítóegyesületek előre tárgyalhassák. A nagygyűlésen az országos bizottság tagjain kívül bármily egyesület képviselői is szavazattal bírnak.

5. Az országos iroda egyelőre a Budapesten megjelenő „Népnevelők Lapja“-t választja közegéül, melyből a szükséghez képest időről-időre a hazai tanítóegyesületeknek külön lenyomatokat is küld. Az országos bizottság ülései mindenkor nyilvánosak; napirendjök előre közöltetik s az esetleg megjelenő egyesületi képviselőknek minden ülésen tanácskozási joguk van. Ily üléseket egy tanév alatt legalább háromszor kell tartani. A bizottság számadásai évenként kétszer a Szent-István-napi nagygyűlés előtt s január hó folyamán a „Népnevelők Lapja“-ban közöltetnek.

6. Az országos bizottság határozatainak erkölcsi sulya megköveteli, hogy azok lehetőleg egyhangulag hozassanak, fontosabb adminisztratív s kulturpolitikai kérdésekben, ha a javaslatok a gyűlésen résztvevők kétharmad többsége nem járul, a hazai tanítóegyesületek véleménye kérendő ki s legalább 30 tanítóegylet véleményének beérkezése előtt újabb határozatot hozni nem lehet. Egyes tanítók s egyes tanítóegyesületek elvi fontossággal nem bíró ügyeit a bizottság nem tárgyalhatja, de magánaton lehetőleg még ily esetekben is gondoskodik a tanítók javának előmozdításán.

7. Az országos bizottság s iroda megszűnését csak egyetemes tanítógyűlés határozhatja el; abban az esetben azonban, ha a buzgalmuk kifogás alá esik, a hazai tanítóegyesületek bármelyikének joga van Szent-István napján nagy tanító-gyűlést hívni össze, mely a baj orvoslásáról a leendő egyetemes tanítógyűlés jóváhagyása mellett gondoskodik.

A gyűlés elfogadta a javaslatot, azzal a módosítással, hogy tagjai közt fővárosi és vidéki tanítók arányosan legyenek.

VIII. Tétel. (aug. 23. szombat). „Az Eötvös-alap ügyének rendezése.“

Előadó: Péterffy Sándor, az alap eszméjének megpendítője. Előadó elmondja, hogy a végrehajtó-bizottság a vall.- és közokt. miniszterhez kérvényt intézett, hogy az Eötvös-alap ügye ezután egy külön e célra alakítandó egyesület kezébe tétessék s hogy az alap sorsa felett a IV. egyetemes tanító-gyűlésnek azon tagjai döntsenek, a kik egyuttal az Eötvös-alapnak is tagjai. Ezután ismertette azon alapszabályjavaslatot, melyet az Eötvös-alapra nézve a gyűlés jóváhagyása után a miniszterhez megerősítés végett leendő felterjesztés céljából készített az Eötvös-alap gyűjtő- és kezelő- országos bizottsága, valamint a III. egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó-bizottságának közp. választmányáa. Helyén valónak látjuk közölni a miniszter választát:

„A vall.- és közokt. m. kir. miniszter 1890. évi aug. 12-én 34.815. sz. a. kelt s a pestmegyei kir. tanfelügyelőhöz, mint az „Eötvös-alap“ főfelügyelőjéhez intézett rendeletének mása.

A magyarországi tanítók Eötvös-alapját kezelő és gyűjtő bizottságának a III. egyetemes tanítógyűlés kebeléből kiküldött végrehajtó bizottsággal egyetemben hozzám intézett folyamodványa alapján megengedem, hogy a „Magyarországi tanítók Eötvös-alapja“, mely hivatali elődöm által jóváhagyott alapszabályok 2.§-a értelmében az országos képviselői tanítógyűlés ügykörébe helyeztetett, egy ujjonan alkotandó „Országos Eötvös-alap egyesület“-nek adassék át, miután a nevezett alapot csak egy teljesen, minden más egyesülettől és gyűléstől független egyesület fejlesztheti és emelheti azon magaslatra, a melyen üdvös és nemes feladatának tökéletesen megfelelhethet. Ezen önálló egyesület megalakítására, s

egyáltalában az „Eötvös-alap“ sorsa felett döntenem az alapszabályok 55. §-a értelmében, a központi kezelő- és gyűjtő-bizottság által egybehivandó oly egyetemes tanítógyűlés levén hivatta, melynek tagjai egyuttal az Eötvös-alapnak is tagjai, az idézett folyamodványa csatolása mellett felhívom Czimedet, hogy főfelügyelői minőségében ezen közgyűlést a folyó hóban tartandó IV. egyetemes tanítógyűlés alkalmával a kezelő- és gyűjtőbizottság által hívassa össze az „Eötvös-alap“-nak jövőben mikénti kezelésére nézve, a közgyűlést határozathozatalra hívja fel és erről hozzám tegyen jelentést.“

A Péterffy Sándor jelentését s a miniszter választát a gyűlés tudomásul vette.

Az Eötvös-alap sorsáról a miniszteri leirat értelmében a tárgy megnevezésével meghívott részvényes tagok fognak annak idején határozni.

Ezek után következtek a szakosztályok jelentései. Dömötör Géza a kisednevelők országos egyesületéről, Nagy László a tanítóképző tanárok országos egyesületének határozatairól, György Aladár a nőnevelési szakosztály működéséről tettek jelentést. A jelentések után a gyűlés köszönetet szavazott Csáky Albin gr. közokt. miniszternek, Baross Gábor kereskedelmi miniszternek, a főváros törvényhatóságának, Szathmáry Györgynek, kiknek pártolásáért a gyűlés nagy köszönettel tartozik.

Végül Szathmáry György lelkes szavakat intézett a tanítókhöz. Kijelentette, hogy a IV. egyetemes tanítógyűlés komolyan folyt le s a tanácskozások menete dicséretére válhatik a magyar tanítószágnak. Ezzel a gyűlés véget ért.

A gyűlés tartama alatt állandó érdeklődés tárgyát képezte az iskola szer kiállítás, melynek egyik közfigyelmet keltő tárgya vala a Váncsa Gy. szemléltető szekrénye oly czéllal szerkesztve, hogy abban minden az elemi oktatáshoz szükséges szemléltető eszköz elhelyezhető legyen. Figyelmet keltett a többek közt még Propper Ferenc kolozsvári rajztanár s lapunk dolgozó társa mértékmutatója, melyet ő felkérésre magyarázó szavakkal a látogatóknak be is mutatott.

Az időközben tartott értekezések, illetőleg előadások közül megemlíthetjük a következőket: De Gerando Antonina értekezése „A nőnevelésről“, felolvasta Sebestyén Stetina Ilona. Dorogsághy Dénezsné értekezése „A leányok torna és rajzoktatásáról“, Dr. Gyulai Béla értekezése „A nőknek gyakorlati életpályákra, nevezetesen a kereskedelmi pályára való kiképzéséről“, Suppan Vilmos értekezése „A közügyességi oktatásról“, Dr. Csányi Dezső felolvasása és Posa Lajos ünnepi költeményének előadása a Mátyás király emlékére rendezett ünnepélyen. Tolnay tanár felolvasása a jótékonyági szakosztályban. Dr. Csapody felolvasása „A gyermekbetegségekről“, Parthay Géza felolvasása „A gazdasági mellékfoglalkozásokról“, Dr. Klupathy Jeő előadása a fizikai teremben.

Ugyanez időben ünnepségek voltak a következők:

Mátyás király emlékűnepe, Eötvös szobrának megkoszorúzása, Márky József tudor siremlékének leleplezése, Röck Szilárd siremlékének megkoszorúzása.

Az Eötvös-alap jótéteményeit kiosztó-bizottság aug. 20-án Verédy K. elnöklete alatt tartotta ülését. Ebben kimondták, hogy „Magyarorsz. tanítók háza“ czimén a fővárosban létesítnek egy helyiséget, melyben otthont találjanak az országos tanító-egyesületek, valamint a vidéki tanítók gyermekei, kik a fővárosban végzik tanulmányaikat E czélra Verédy 50 forinttal kezdte meg a gyűjtést. Ugyanennyit adott Bede Dániel hosszufalusi igazg. tan.

*

E gyűlésekkel egy idejűleg folyt le a ref. tanítók nagy-gyűlése, melyen Dr. Kiss Áron elnökölt s Szász Károly püspök is jelen volt. A gyűlés kimondta, hogy a zsinathoz felterjesztést intéz, melyben egységes tanterv behozatalát s a tanítók anyagi helyzetét javítását fogják kérni.

V E G Y E S E K.

— Kinevezés. Ő cs. és királyi Felsége a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumhoz Léva y Ferenc csongrádmezei kir. tanfelügyelőt osztálytanácsossá nevezte ki. Az új osztálytanácsos a nyugalomba vonult Gönczy Pál államtitkár által vezetett népoktatási osztály ügyeinek ellátásával bízott meg. Csongrádmezei kir. tanfelügyelő Kakujay Károly temesmezei kir. segéd-tanfelügyelő lett.

— A magyarországi tanítók országos árvaháza árva-atyái tisztjéről, Suppán Vilmos. a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumba szolgálatételre beosztott tanítóképző intézeti igazgató, elfogallatása miatt lemondván, helyére az intézet választmánya Rohn József bpesti paedagogiumi tanárt választotta meg.

— A budapesti Ferenc József nevelő-intézet igazgatójává dr. Erdődi Béla, a kolozsvári tankerület főigazgatója neveztetett ki.

— Véglegesítés. A vallás- és közokt. m. kir. miniszter Fekete Antal györgyalvi állami el. isk. rendes tanítót ezen állásában végleg megerősítette.

— Áthelyezések. A vall. és közokt. m. kir. min. Biró Gyula zilahi áll. tanítóképző intézeti s. tanárt a kolozsvári áll. tanítóképző intézethez rendes tanári minőségben áthelyezte. — Ruttkay Gyula galgóczi áll. minőségben a b.-hunyadi áll. polg. iskolához helyeztetett át. — Gurgulits Antalt, ki a mult tanévben a kolozsvári áll. t.-képezdénél Russu Victor s. tanárt helyettesítette, rendes tan. minőségben a galgóczi áll. polgári iskolához helyezte át a miniszter.

— A kolozsvári felsőbb leányiskola. A vallás- és közokt. m. kir. min. f. é. jul. 23-án 17.972. sz. a. Kolozsvár város tanácsához intézett, s ennek az államilag segélyezett községi felsőbb leányiskolának államosítására vonatkozó kérelmére válaszoló leiratában kijelenti, hogy a kérést nem teljesítheti. Azonban az iskolának általa is szükségesnek elismert átalakítását és fejlesztését hajlandó elősegíteni, miért kilátásba helyezi, az iskola által eddig elévett évi 3500 frt. államsegélynek. az 1891. év elejétől kezdve, a kifejlesztés mérve szerint, 6000 frtra való felemelését. E segély fejében az állam kormánynak a következő jogokat kívánja biztosítani a miniszter: 1. Az iskola felett a felügyeletet, valamint a tanítók feletti fegyelmi jogokat kizárólag az állam gyakorolja. 2. Az intézet igazgatása szabályszerű fizetés és az intézetben lakás mellett igazgatónőre bízandó; az igazgatónőt a kormány nevezi ki. 3. Az intézethez még 2 tanárt és 1 tanítónőt a kormány nevez ki. 4. A többi tanítónőt a város választja, de az illetők csak min. jóváhagyás mellett foglalhatják el helyüket. 5. A tandíj évi 30 frtban, a beiratási díj 5 frtban állapítatik meg; ez csakis a kormány hozzájárulásával változtatható meg. A beiratási díj fizetés alól senki, a tandíj fizetés alól a tanulók 20%-ka menthető fel. Ha a város többnek engedi el a tandíjat, az terhére esik. 6. Az iskola szorosán az áll. felsőbb leányiskolák tanterve értelmében alakítatik át hat osztályú intézetté oly módon, hogy az 1892. tanévben a VI. o. megnyitásával az átalakítás befejeztetnék. A városi törvényhatósági bizottság a miniszter leiratát még ez ideig nem tárgyalta.

— Tankönyvek szegény tanulók részére. Singer és Wolfner budapesti könyvkiadó cég a kiadásában megjelenő Komáromi, Lakits, Luttenberger, Péterffy ABC és képes olvasó könyvből szegény tanulók része 6000 példányt, a Benedek Elek és Pósa Lajos-féle „Az én ujságom“ cz. gyermeklapból szegény népiskoláknak 100 példányt ajánlott fel a vallás- és közokt. m. kir. miniszter rendelkezésére.

— Nem magyar tannyelvű könyvek. A vallás- és közokt. m. kir. miniszter f. é. jun. 23-án 27.183. sz. a.

az állam által kiadott nem magyar tannyelvű könyvek használatát, a nem magyar ajku iskoláknál meghagyta.

— Földrajzi szemléltető eszköz. A vall.- és közokt. m. k. min. f. é. jun. 10-én 17.217. sz. a. taneszközül, a középiskolák, tanító- és tanítónőképzők, felsőbb l. iskolák, keresk. és polgári isk. részére megszerzésre ajánlotta a Csaszny Valér m. kir. honvéd százados által a menyinyiségtani földrajz szemléltető tanításához szerkesztett telluriumot (egy pld. 90 frt.)

— A népiskolák-költségvetéseinek jóváhagyása. A vall. és közokt. m. kir. min. f. é. 3170. sz. alatt, mult évi decz. 11-én 47.262—1889. sz. a. kelt s a népiskolai költségvetések öt évenkénti megállapítása tárgyában kiadott rendeletét, azzal toldotta meg, hogy az öt évenként felterjesztendő költségvetések jóváhagyás végett a kir. tanfelügyelőseknekél évenként is bemutatandók.

— Az áll. és közs. tanítók s tanárok, a vall.- és közokt. min. f. é. jul. 20-án 5474. sz. a. kelt rendelete szerint, mint tágabb értelemben vett állami hivatalnokok illetőleg törvényhatósági tisztviselők az 1876. évi VI. t. cz. 3. §-a értelmében nem lehetnek tagjai a közigazgatási bizottságoknak.

— Az iparos tanonc iskolák tanéve. A vall. és közokt. m. kir. miniszter f. é. aug. 2-án 33.844. sz. a. kelt rendeletével a királyi tanfelügyelőknak meghagyta, hogy az iparos tanonc iskoláknál ellenőrizzék az 1884. évi XVII. törv. cz. 83. szakaszának azon intézkedése pontos megtartását, mely szerint „a szorgalom időnek 10 hónapig kell tartania“

— Olcsó térképek. A vall. és közokt. m. kir. miniszter f. é. jul. 28-án 24.054. sz. alatt kelt rendelete szerint a bpesti m. kir. nyomdában a kormány megrendelésére készült kézi térképek (Magyarország, Európa, az Osztrák-Magyar-Monarchia, a föld öt része, Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália) árát e f. é. szept. 1-től kezdve dronként 15 krra szállította le (30 krról) Ez árból is 50% árengedmény adatik az oly iskoláknak, melyek az egyet. nyomda által kiadott tankönyveket használják, s ezt a kir. tanf. igazolja. A fali térképek árai is 4 frt. 40 krról 3 frt. 60 krra szállítottak le.

— A vall. és közokt. m. kir. miniszter f. é. jul. 20-án 28.078 sz. a. kelt rendelete értelmében a m. kir. egyetemi nyomdában kapható könyvek az áll. isk. gondnokságainak és a közs. népiskolák iskolaszékeinek felelősségére 30 napi hitelre kiszolgáltattak.

— Halálozás. A kézdivásárhelyi népoktatási intézetek tanítói kara, mély részvétellel és fájdalommal tudatja, hogy jó kartársa Márkosfalvi Barabás Mór kézdivásárhelyi közs. tanító m. hó 22-én élete 37-ik, tanítói működése 14-ik évében meghalt. — A Maros-Ludasi állami népiskola gondnoksága és tanítói kara, szomorodott szívvel tudatja, hogy Kovács Ferenc m.-ludasi állami tanító junius hó 19-én, élete 26-ik, tanítói működése 6-ik évében elhunyt — Zabolai Mihály, vajda-kamarási ev. ref. tanító f. é. aug 19-én életének 36-dik, tanítói működésének 12-dik évében, tüdővészben meghalt. Özvegyet és két kis árvát hagyott maga után. Gyászbeszédet tartottak fölötte: Gáspár Samu lelkész a háznál, Máthé János tanító a sirnál.

— A kolozsvári Mária-Valéria l. árvaház részére a vall. és közokt. m. kir. min. a „Rökk Szilárd alap“-ból 200 frtot engedélyezett.

— Áll. népiskolai igazgatók. A vall. és közokt. m. kir. miniszter f. é. jul. 18-án 29.973. sz. a. kelt rendelete szerint az állami iskoláknál alkalmazott igazgató-tanítók igazgatói minőségükben nem véglegesítettnek.

TARTALOM. A gyakorló iskola és a gyakorlati kiképzés. (Folyt. köv.) Paal Ferenc. — Nyelvünk fejlődése. Dr. Szinyei József. — Egyesületi élet: A tanítóképző intézeti tanárok orsz. közgyűlése. — A magyarországi tanítók IV. egyetemes közgyűlése. — Vegyesek.